

Vinnustaðanám – Starfsþjálfun

Minnisblað ASÍ – júní 2016

Eins og kemur fram í meðfylgjandi minnisblaði hafa komið upp vaxandi vandamál vegna nemenda erlendis frá sem komið hafa í „starfsþjálfun“ eða „starfsnám“ hér á landi, einkum í tengslum við ferðaþjónustuna. Dæmi um þetta eru hóteltjórnumnemendur frá Rúmeníu. Einnig hafa orðið umræður um Erasmus+ nema sem hingað hafa komið í starfsþjálfun án milligöngu Iðunnar. Þá eru einnig vaxandi áhyggjur vegna nemenda við íslenska skóla og „fræðslustofnanir“, bæði á framhaldsskóla og háskólastigi, sem stunda „starfsþjálfun“ eða „starfsnámi“ án þess að um það gildi skýrar reglur.

Allt bendir til þess að í fyrirsjáanlegri framtíð muni þrýstingurinn á að fyrirtæki taki til sín/bjóði upp á starfsþjálfun fara vaxandi. Mikilvægt er að brugðist verði við þessari þróun með því að setja skýran ramma um það í hverju „starfsþjálfun“ eða „starfsnám“ á að felast, hvaða skyldum menntastofnanir, fyrirtæki sem taka slíka nema og nemarnir sjálfir þurfa að uppfylla. Þá ber að leggja sérstaka áherslu á að þessi starfsemi verði ekki til að raska þeim reglum og fyrirkomulagi sem gildir á íslenskum vinnumarkaði, þar sem kjarasamningar gegna lykilhlutverki.

Úr lögum um framhaldsskóla

„28. gr. Vinnustaðanám.

Verknám og starfsþjálfun á vinnustað byggist á almennum ákvæðum aðalnámskrár um nám á vinnustað.

Starfsþjálfunarsamningar skulu gerðir við upphaf vinnustaðanáms og kveða á um rétt og skyldur vinnuveitanda, skóla og nemanda, markmið vinnustaðanáms og gæðakröfur, gildistíma, meðferð ágreinings og samningsslit.

Sé þörf á því að gera sérstakan ráðningarsamning milli nema og vinnuveitanda skal skóli staðfesta hann. Skulu slíkir samningar vera í samræmi við gildandi kjarasamninga um nema í viðkomandi starfsnámi.

Starfsgreinaráð skulu halda skrá yfir fyrirtæki og vinnustaði sem uppfylla skilyrði til vinnustaðanáms.“

Í kjarasamningum er kveðið á um réttindi og skyldur nema í löggiltum iðngreinum á námssamningi. Hins vegar er ekki að finna neinar reglur eða viðmið varðandi aðra nema sem eru í starfsnámi/starfsþjálfun, s.s. í hóteltjórnum. Í reglugerð nr. 840/2013 um vinnustaðanám og starfsþjálfun á vinnustað er þó að finna ákveðnar leiðbeiningar, hvað varðar nemendur á framhaldsskólastigi.

Um almenn skilyrði vegna starfsnáms/starfsþjálfunar á vinnustað verður m.a. að

- Móttaka starfsmanna setur ríka ábyrgð á herðar atvinnurekenda. Ljóst er að ákveðið umfang verður að vera á starfsemi hans til þess að væntanlegur starfsmeni njóti góðs af til fullnustu („Fyrirtæki eða stofnun skal hafa með höndum nægilega fjölbætt verkefni á starfssviði sínu til að geta annast fullnægjandi kennslu samkvæmt námskrá starfsgreinarinnar“¹).
- Fyrir liggja samningar á milli viðkomandi skóla og fyrirtækis um það vinnustaðanám sem um ræðir og í hverju það skal felast s.s. hvað varðar verkefni sem nemandinn skal læra að leysa af hendi og leiðsögn sem nemandinn skal fá.
- Fyrir liggja samningar á milli nemanda og fyrirtækis um tímalengd samningsins, starfskjör og starfsaðstæður, tryggingar og réttindi og skyldur samningsaðila að öðru leyti.
- Til staðar er hæfur leiðbeinandi með tilskylda menntun („Fyrirtæki eða stofnun skal hafa á að skipa hæfum tilsjónarmanni sem fengið hefur þjálfun í leiðbeiningu nýliða, býr að góðri færni í mannlegum samskiptum og hefur yfirsýn yfir helstu verkefni viðkomandi fyrirtækis eða stofnunar.“)
- Fjöldi starfsnámsnemenda skal aldrei vera meiri en sem nemur X% af starfsmannafjölda í viðkomandi fyrirtæki/deild.
- Starfsnámsnemendur skulu ekki ganga í störf starfsmanna í þeim mæli að þeir komi í stað annarra. Leggja áherslu á að um starfsnám er að ræða. Nemandi getur aldrei unnið einn og ekki kemur til greina að fela henni/honum ábyrgð.
- Starfsnámsnemendur skulu halda sérstaka vinnubók/dagbók, þar sem þeir skrá verkefni sem þeir inna af hendi og undir leiðsögn hvers/hverra.
- Fyrirtæki sem taka nemendur í starfsnám skulu hafa viðurkenningu menntamálaráðuneytisins („Starfsgreinaráð halda skrá yfir fyrirtæki og stofnanir sem uppfylla skilyrði sett samkvæmt reglugerð þessari og í almennum ákvæðum aðalnámskrár um vinnustaðanám. Starfsgreinaráð geta komið á fót nemaleyfisnefndum til þess að fara yfir umsóknir einstakra fyrirtækja eða meistara um heimild til að taka nemendur í starfsþjálfun eða á námssamning og afgreiða þær. Mennta- og menningarmálaráðherra setur nemaleyfisnefndum erindisbréf.“)
- Starfsnámsnemar skulu bera skírteinin þar sem fram koma persónuupplýsingar um viðkomandi, fyrirtækið sem hann er í námi hjá, hvers konar nám er um að ræða og hvenær viðkomandi hóf starfsnámið hjá viðkomandi fyrirtæki.

Laun og önnur starfskjör. – Móta þarf skýrar reglur sem byggja á því fyrirkomulagi sem gildir um iðnnema á framhaldsskólastig.

- Gera greinarmun á styttri (starfskynning?) og lengri heimsóknum/starfsnámi/starfsþjálfun? Það er eðlismunur á þessum heimsóknum samkvæmt lengd. Mætti hugsa sér að ef heimsókn er lengri en tiltekinn tími, segjum 2 – 4 vikur, verði að semja við nema á grundvelli kjarasamninga og laga um þátttöku á vinnumarkaði (hugleiðingar frá RANNÍS).

¹ Beinar tilvísanir í texta eru í reglugerð nr. 840/2013 um vinnustaðanám og starfsþjálfun á vinnustað.